

ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ КАЗКОТЕРАПІЇ

Одним з пріоритетних напрямків арт-терапії є казкотерапія. Форми роботи з казкою у казкотерапії досить різноманітні: аналіз казок, розказування казок, самостійне написання казки клієнтами, переписування або дописування казок, інсценування казки, акторське програвання, ляльковий театр.

У статті розглянуті основні підходи та класифікації казок, виділені основні види, які використовуються у казкотерапії, а також зроблений аналіз авторського досвіду використання казок Василя Сухомлинського у процесі арт-терапевтичних занять.

Казкотерапевтичне заняття з підбором казок В.О.Сухомлинського дає змогу людині самостійно створити картину світу і зрозуміти її. Казка дає можливість закріпити позитивні прояви поведінки особистості.

Ключові слова: казкотерапія, психокорекційні казки, терапевтичне заняття, медитативні казки.

USING FAIRY-TALES OF V. O. SUKHOMLINSKY IN THE PROCESS OF FAIRY-TALE THERAPY

One of the prioritized directions of art therapy is fairy-tale therapy. The work-forms of fairy-tale therapy is varied: fairy-tales analyses, fairy-tales telling, writing of fairy-tales by customers themselves, reweaving or add-writing of fairy-tales, fairy-tales staging, a puppet theatre or actors roleplay.

The article deals with the basic approaches and classifications of fairy-tales. The basic kinds of them, which are used in fairy-tale therapy, are distinguished. The Vasyl Sukhomlinski authorial experience of using fairy-tales at the therapeutic lessons was also analyzed.

A fairy-tale therapeutic session with the usage of V. O. Sukhomlinsky fairy-tales give a personality an opportunity to create a worldview and understand. A fairy-tale gives us a chance to fix positive reflexions of human behavior.

Key words: fairy-tale therapy, psychological tales, therapeutic tales, meditative tales.

На сьогоднішній день терміном «казкотерапія» вже нікого не здивуєш. Широкий спектр різнобічного дослідження казки, до якого увійшли філософські (О. Лосев, К. Хюбнер, Ф. Шеллінг), антропологічні (Дж. Кемпбелл, К. Леві-Стросс, Е. Тайлор, Дж. Фрезер), філологічні (О. Афанасьєв, Е. Мелетинський, О. Потебня, В. Пропп, О. Фрейдєнберг), психологічні аспекти (Б. Беттельгейм, Є. Берн, Є. Гаднер, Р. Джонсон, К. Менегетті, Е. Нойманн, О. Франк, М.-Л. Фон Франц, З. Фрейд, К. Юнг, М. Осоріна, Е. Петрова, Т. Зінкевич-Євстигнєєва) свідчить про соціально-виховний феномен казки.

Одним із пріоритетних напрямків бібліотерапії є казкотерапія, яка використовує терапевтичний вплив жанрів народної та літературної казки. Один з найавторитетніший у цій галузі психолог Зінкевич-Євстигнєєва (2000) визначає казкотерапію як набір засобів передачі знань про духовний шлях душі і соціальну

реалізацію людини, як виховну систему, яка відповідає духовній природі людини [3]. Лікар-казкотерапевт А. Гнезділов у якості предмета казкотерапії виділяє «процес виховання Внутрішньої Дитини, розвиток душі, підвищення рівня усвідомлення подій, набуття знань про закони життя і засоби соціального прояву творчої сили» [2, с. 6]. Крім того, він підкреслює, що «казкотерапія – це ще і процес «згадування» і повернення підлітку і дорослому гармонійного світосприйняття» [2, с. 6]. На думку І. Вачкова казкотерапія – це такий напрям практичної психології, що використовує метафоричні ресурси казки, дозволяє людям розвинути самосвідомість і збудувати особливі рівні взаємодії один з одним, що створює умови для становлення їх суб'єктивності [1, с. 3]. На сьогоднішній день широко відома типологія казок, що була запропонована Т. Зінкевич – Евстигнеевої, яка включає в себе художні (народні і авторські), психотерапевтичні, психокорекційні, дидактичні, медитативні. У розумінні автора класифікації казкотерапія – це не просто напрям психотерапії, а синтез багатьох досягнень психології, педагогіки, психотерапії і філософії різних культур. У зв'язку з цим нею виділені чотири етапи розвитку казкотерапії (в історичному контексті): I етап – усна народна творчість; II етап – збирання і дослідження казок та міфів; III етап – психотехнічний (використання казок для психодіагностики, корекції і розвитку особистості); IV етап – інтегративний (формування концепції комплексної казкотерапії) [3, с. 14].

Крім того, варто відмітити, що єдиного підходу до використання казки серед науковців не вироблено. Основні підходи:

– Реконструктивний – казковий матеріал використовується для вивчення проблем дитинства.

– Сценарний – казка як концепція життєвого сценарію (транзактний аналіз);

– Рольовий – казка розігрується по ролях з клієнтами (психодрама);

– Символічний – казка як символічне відображення реальної драми;

– Екзистенціально – феноменологічний – казка як екзистенціальна криза.

Згідно наукового визначення в літературі, казка – епічний літературний жанр, розповідь про будь чарівних або авантюрних події, яке має чітку структуру: зачин, середина і кінцівка. Залежно від виду, казка виконує різні функції. Існує багато класифікацій жанру:

1) Казки про тварин.

Існування таких історій цілком обґрунтовано, адже тварини – істоти, які мешкають з нами в безпосередній близькості. Саме цей факт вплинув на те, що народна творчість використовує образи тварин, причому найрізноманітніших: як диких, так і домашніх. Разом з тим слід звернути увагу на те, що тварини, що зустрічаються в казках, представлені не як типові тварини, а як особливі тварини, наділені людськими рисами. Вони живуть, спілкуються і поведуться як люди. Такі художні прийоми дозволяють зробити образ зрозумілим і цікавим, наповнивши його при цьому певним змістом.

2) Чарівні казки.

Основна характерна риса цього виду – чарівний, фантастичний світ, в якому живуть і діють головні герої. Закони цього світу відрізняються від звичних, в ньому все не так, як насправді, що приваблює людей. У більшості випадків цей вид казок має типовий сюжет, визначених героїв і щасливий фінал. Це можуть бути розповіді про героїв і фантастичних істот, казки про незвичайні предметах і різних випробуваннях, які долаються завдяки чарівництву.

3) Побутові казки.

Такі історії оповідають про події звичайного життя, висвітлюючи різні соціальні проблеми і людські характери. У них автор висміює негативні людські якості. Як правило вони соціально спрямовані.

У казкотерапії використовується 5 видів казок:

1) Художні казки – це казки, створені багатовіковою мудрістю народу та авторські історії. Власне це і є те, що прийнято називати казками, міфами, притчами, історіями. В художніх казках є і дидактичний, і психокорекційний, і психотерапевтичний, і навіть медитативний аспекти. Художні казки створювалися зовсім не для процесу психологічного консультування, але незважаючи на це можуть успішно в ньому використовуватися. (Наприклад «Колобок», «Івасик Телесик», «Кривенька качечка», «Пригоди Незнайка та його друзів», «Вінні-Пух та всі, всі, всі..» тощо).

2) Дидактичні казки – створюються педагогами для цікавого подання навчального матеріалу. При цьому абстрактні символи (цифри, букви, звуки, арифметичні дії та ін.) оживляються, складається казковий образ світу, у якому вони живуть. Дидактичні казки можуть розкривати зміст та важливість певних знань. У формі дидактичних казок можуть подаватися навчальні завдання. (Алгоритм: Образ казкової країни – порушення благополуччя – налагодження благополуччя завдяки виконанню завдання).

3) Психокорекційні казки – створюються для коректного впливу на поведінку дитини. Під корекцією тут розуміється «заміщення» неефективного стилю поведінки більш продуктивним, а також пояснення дитині змісту того, що відбувається. Застосування психокорекційних казок обмежено за віком (приблизно до 11-13 років) та проблематикою (неадекватна, неефективна поведінка).

4) Терапевтичні (психотерапевтичні) – казки, що зцілюють душу. Казки, що розкривають глибинний зміст подій, які відбуваються. Вони не завжди однозначні, не завжди мають «традиційно» щасливий кінець, але завжди глибокі і проникливі. Психотерапевтичні казки часто залишають людину із запитанням. Це у свою чергу, стимулює процес особистісного зростання. Психотерапевтичні казки часто присвячені проблемам життя і смерті, ставленню до втрат і здобутків, подіям, що повторюються, любові і шляху.

5) Медитативні казки – орієнтовані на розвиток різних видів чутливості: зорової, слухової, нюхової, смакової, тактильної та кінестетичної. Характер цих казок – мандрівка. Такі казки слухають під спокійну музику. (Алгоритм: ми переносимося кудись – ми сприймаємо зорові, слухові, нюхові, тактильні та кінестетичні образи – нас сповнюють приємні почуття – ми повільно повертаємося до реальності – ділимося враженнями.).

Форми роботи з казкою у казкотерапії досить різноманітні: аналіз та обговорення уже існуючих казок; розказування казок; самостійне написання казки клієнтом (клієнтська казка); переписування або дописування казок; інсценування, драматизація вже написаної казки; акторське програвання, ляльковий театр.

Аналіз казок. Прочитавши казку, її аналізують за планом, наприклад: Про що йдеться у казці? Хто вам сподобався, а хто ні? На кого ви хотіли б бути схожі? У якому герої впізнаєте свої риси? Згадайте подібні ситуації у вашому житті. Як ви поводитися в них? Чого вчить нас казка? Від чого застерігає? Що спільного між

нашим теперішнім життям і тим, про що вчить казка? Що б ви порадили героям казки?.. і т. д., і т. п. залежно від змісту казки. Аналіз казок проводиться у вигляді бесід, які дають можливість побачити ставлення, переконання, погляди дітей, підлітків і дорослих та впливають на них.

Відомий український педагог Василь Сухомлинський вважав, що казки, прочитані в дитинстві, назавжди відкладають у серці «зернятка людяності, з яких складається совість». Проаналізувавши казковий здобуток самого Сухомлинського, ми пропонуємо використовувати для аналізу наступні казки: «Яблоко й світанок», «Тетяна усміхається», «Найважчий урок», «Веселка» тощо.

Розказування казок. Розказувати може ведучий тренінгу чи учасники групи. Психокорекційний сенс розказування у тому, що знаючи зміст казкових ситуацій і маючи можливість сприяти розвитку слухача чи вирішенню його проблем, оповідач робить акцент на потрібних моментах. Для розказування ведучий може обирати психокорекційні казки В. Сухомлинського, роблячи акценти на певні проблеми. Наприклад, казка «Як Миколка став хоробрим» покликана спонукати слухачів до подолання страхів через добро. А казка «Не забувай про гвинтик» містить у своєму змісті, ще одну історію на якій можна сконцентрувати увагу для збільшення ефекту впливу на свідомість слухачів:

На заводі збудували великий пасажирський літак. Багато робітників працювали, щоб усе якнайкраще зробити. Лишилося загвинтити під крилом один маленький гвинтик. Доручили одному робітникові... А робітник забув. Так і передали літак на аеродром. Полетів літак у перший рейс. У новому літаку сиділо п'ятдесят пасажирів. Але ж він був без гвинтика... Зламався літак, упав і розбився. Загинули люди.

При груповому розказуванні можливі такі варіанти: а) розказування казки, відомої усій групі (по частинці кожен).

Для цього попередньо треба ознайомити учасників групи з певними казками на вибір керівника. Наприклад, «Комірчина для дідуся», «Хустина для бабусі Марії», «Дідусь та Андрійко» тощо.

б) розказування відомої казки і придумування до неї продовження (кожен абзац казки, потім кожен продовження, останній – кінцівку).

Після попереднього ознайомлення можна використовувати казки «Бабусина яблуна», припинивши її розповідь на словах «– Чому ви плачете, бабусю? – питаю.» і, даючи можливість учасникам продовжити і закінчити казку. Ще одним варіантом цієї справи може бути використання казки «Підлога буде чиста. А душа?», яка апріорі не має кінцівки і слухачу пропонується додумати розвиток сюжету та кінцівку, відповідаючи на питання.

в) групове придумування казки (один учень каже одну фразу, наступний іншу і так по черзі); бажано, щоб казку склали не більше, ніж за три кола і щоб в неї був щасливий кінець. Для того, щоб організувати це творче заняття можна вибрати певну фразу з казок В. Сухомлинського, а після групового складання казки зачитати казку самого педагога та порівняти зі складеною. На практиці це виглядало таким чином. Для зачину був обраний початок казки «Сиві волосинки»: «Два тижні маленька Оленка тяжко хворіла».

Казка створена групою	Казка «Сиві волосинки» В. О. Сухомлинського
-----------------------	--

<p>Два тижні маленька Оленка тяжко хворіла. Їй було дуже погано. Ночами вона марила. Поряд з її ліжком постійно чергувала матуся. Через три дні Оленці стало краще. Всі в сім'ї зраділи, особливо мати. Коли Оленка почала підніматися з ліжка, мама нарешті змогла зайнятися хатніми справами. Одного разу, коли вона одягала хустку на волосся, Оленка помітила на голові мами дві сріблясті волосинки. Вона запитала:</p> <p>– Мамо, а чому твоє волосся змінило колір?</p> <p>– Це твоя хвороба його зафарбувала, – стиха відповіла мати.</p> <p>– Я більше ніколи не буду хворіти! – відповіла Оленка.</p>	<p>Два тижні маленька Оленка тяжко хворіла. Їй було дуже тяжко, щохвилини дівчинка могла померти. Від її ліжка ні на мить не відходила мати. Коли небезпека минула і Олесі стало легше, мама лягла поруч з донькою і заснула. Щойно мама прокинулася, Олеся запитала її:</p> <p>– Мамо, чому це в твоїх косах багато срібних волосинок?</p> <p>– Горе посріблило, – відповіла мати.</p> <p>– Матусю, – поцікавилася Олеся, – яку ж тобі радість принести, щоб не стало цих срібних волосинок?</p>
---	---

Самостійне написання казок

Вигадування казки учасниками тренінгового заняття має важливе значення у роботі терапевта. Всі люди вміють складати казки. Ця навичка є частиною людської природи. Людина в казці виражає себе. Саме написання казки є сильним терапевтичним впливом.

Т. Зінкевич-Євстігнєєва радить проводити роботу з написання казки клієнтом у III етапи:

1. Уповільнення. Творча дія пов'язана з заспокоєнням та настроюванням на подальший процес написання казки (клієнту пропонують намалювати малюнок – скульптуру, аплікацію, колаж), можна прочитати йому підібрану казку.

2. Клієнту пропонують написати казку. Якщо виникають труднощі – використовують елементи першого етапу.

3. Читання казки, завершення. терапевт знайомиться з внутрішнім станом клієнта. Терапевту важливо запитати про що ця казка для клієнта, чи сподобалася вона йому. Ця казка може використовуватися з різними психотерапевтичними цілями: психодіагностичними, психокорекційними та прогностичними.

Н. Погосова пропонує приблизну схему, на яку можна спиратися при складанні казок:

1. Вибір головного героя (бажано ім'я);
2. Створення місця, де йому приємно знаходитися;
3. Вибір і опис батьків і друзів головного героя (якщо вони є);
4. Опис улюблених і нелюбимих занять героя;
5. Розповідь про головну мрію (бажання) героя;
6. Розповідь про перешкоди і труднощі на шляху до мрії (Хто заважав? Як? Хто і як допомагав, чи він сам справлявся з усіма перешкодами?);
7. Завершення казки (Чи здійснилася мрія героя?) [4, с. 26].

Прийоми складання казок:

Подається 10 слів не пов'язаний за змістом. Скласти казку, де потрібно використати і пов'язати за змістом ці слова. Слова для складання казки можна взяти з казок В. Сухомлинського. Наприклад, слова з казки «Прийшли провідати хвору»: ліжка, книжки, мовчання, сонце, річка, сльози, цукерки, ліс, кімната, крамниця. Назва та казка групі не повідомляється.

Наведемо приклад казок складених учасниками терапевтичної групи за даними словами.

Казка про особливого хлопчика

Колись давно жив собі хлопчик з обмеженими функціональними можливостями, який мав проблеми зі слухом. Ця вада заважала йому нормально рухатись, спілкуватися, гратися зі своїми однолітками і насолоджуватись своїм життям. Всі діти насміхалися з нього. Через це він знаходив утіху в книжках, запираючись у своїй кімнаті.

Не зважаючи на гендерні стереотипи, які встановило суспільство, хлопчик часто плакав як дівчисько. Всі оточуючі підказували як виконувати певні дії, але при цьому не вірили у працездатність дитини. «Тож чому я маю сприймати їх правила, якщо вони не сприймають мене? – подумав він. – Але ж неможливо все життя сидіти в кімнаті, бути ізольованим».

«Не можу я більше», – подумав він. – Набридло мені постійне мовчання, постійні сльози. Хочу собі друга знайти, такого, щоб вірним був та сприймав мене таким, яким я є! Але ж як я його знайду? Це неможливо, ні...».

Щоб хоч трохи розвіяти такі думки та поліпшити настрій, він вирішив піти до лісу, на своє улюблене місце, де річка така блакитна та чиста, а сонце таке тепле. По дорозі до лісу, він зайшов до крамниці біля свого будинку та, як завжди, купив собі свої улюблені цукерки.

Прийшовши на своє улюблене місце, він побачив, що хтось там вже є. Хлопець не зупинився, йшов, наступаючи на гілля, яке тріскало під його ногами, але незнайомиць не обертався.

«Дивно», – подумав хлопчик і підійшов ще ближче.

Він підійшов вже настільки близько, що можна було побачити обличчя незнайомця, лише тоді він обернувся. Кілька хвилин вони дивилися один на одного і нічого не казали, бо і не почули б один одного. Було зрозуміло, що вони обидва не чуять. Жест допомогли. Пригостив цукерками і посміхнувся.

Так і знайшов наш герой собі друга, який сприймав його таким, який він є. І тепер хлопчик не сидить цілими днями у себе в кімнаті на ліжку у повній тишині.

Диво

В далекій-далекій країні, у містечку, яке було знане у всьому світі солодощами, жила родина, у якої було четверо дітей: троє дівчаток та довгоочікуваний синочок Петрик.

Їхні батьки мали свою крамничку, де продавались найсолодші цукерки в усьому білому світі. І діти часто забігали до крамниці, щоб поласувати ними.

Крамничка знаходилась на краю містечка, а поруч був великий ліс. Діти часто гралися в ньому і уявляли, що там живуть чарівні створіння, які грають з ними у хованки. Особливо в це вірив Петрик. Він завжди говорив сестричкам про це, але вони казали, що чудес не буває.

Недалеко від лісу протікала річка, яку називали чарівною. Старі люди говорили, що її вода лікує від усіх хвороб, але тільки, якщо в це щиро вірити. Батьки дітей не вірили в це і вважали це пустими балачками. Так було до певного моменту.

Одного теплого літнього ранку мама прийшла будити дітей до сніданку. Дівчатка у своїй кімнаті вже прокинулись і читали улюблені книжки, тому швиденько побігли снідати на кухню. Але у кімнаті Петрика було тихо. Коли мама зайшла до нього в кімнату, то побачила, що він лежить на ліжку. «Ой як солодко спить, мій синочок!» – подумала мама.

- Петрику, прокидайся! Час вставати. – гукала мама. А у відповідь мовчання. Мама підійшла ближче і побачила, що її син лежить дуже блідий.

Ой, леле! Синку! Синку, прокинься! – Але хлопчик не приходив до тями.

- Мама почала кликати на допомогу, прибігли всі рідні. Тато хотів бігти до лікаря, але це треба було бігти аж на інший край міста. І тоді дівчатка згадали про чарівну річку і її силу. Проте, батьки були проти. Але іншого виходу не було.

Принісши сина до річки, батько зайшов з ним у воду, але ніякого дива не сталося. Він почав молитися, молитися щиро і праведно, проте нічого не виходило. Тоді мама забігла у воду, впала на коліна і почала гірко плакати. Її сльози текли по щоках і падали у воду.

- Боже, допоможи нам! Річко-чарівничко, благаю, допоможи! Я вірю. Я вірю що ти можеш!

І о, диво! Сонце пустило свої промені на Петрика, вода почала бурлити і поглинула хлопчика. Але за секунду хлопчик сам піднявся з води і був повністю здоровим. Мама підняла свої заплакані очі і побачила здорового сина.

- Мій хлопчику! – вона підбігла до сина і обійняла його, пригорнувши до серця. Доньки теж не могли просто стояти на березі і теж побігли до них, вигукуючи: «Диво існує! Воно є!».

Отже, диво справді існує, головне вірити і бажати цього всім серцем.

Казка про кролика Бобріка

Жив собі на світі кролик Бобрік. Мав він дуже гарну хатинку, в якій було все: і простора кухня; світла вітальня з різними книжковими полицями, на яких було безліч книжок. Також кролик Бобрік мав затишну спальню з великим, комфортним ліжком, високими вікнами та мереживними фіранками на них. Проте не було у цій хатинці ні радості, ні сміху, а панувала лише тиша та глибоке мовчання. Часто сумував кролик. У нього не було родини та друзів.

І якось одного разу, коли був теплий весняний ранок, а на вулиці світило яскраве сонце, вирішив кролик Бобрік змінити своє життя: знайти собі нових друзів. Він одягнув свій найкращий костюм, зробив стильну зачіску і пішов до річки. Біля води завжди збиралась молодь: розважалась, спілкувалась між собою.

Коли кролик Бобрік з світлими думками та гарним настроєм нарешті дібрався до річки, там вже було багато кролячих компаній, які грали в теніс, шахи. Підійшовши ближче до річки, Бобрік помітив одну кролячу компанію, яка була дуже популярною в Кроляндії. Він довго наважувався підійти до неї, і, нарешті, зібравшись з думками, підійшов і сказав:

- Привіт, народ! Мене звати Бобрік! Я дуже веселий та життєрадісний кролик. Давайте з вами дружити?

У відповідь Бобрік почув лише сміх. Кролі та кролики почали сміятись з Бобріка і він зрозумів, що з ним ніхто не хоче дружити. Тоді Бобрік пішов на галявину, сів на траву, а з його маленьких кролячих оченят покотилися сльози. Це побачила одна крільчиха, яку звали Лілі. Вона була дуже доброю крільчихою і їй стало шкода Бобріка. Незнайомка підійшла до нього і запропонувала цукерку. Бобрік, побачивши Лілі, відразу ж витер сльози зі своїх очей. (Адже боявся, що Лілі подумає, ніби він зовсім не мужній, не сильний!). З червоними очками, опущеними вухками та сумним обличчям, кролик Бобрік виглядав дуже милим та зворушливим. Лілі запропонувала Бобріку прогулятися в лісі. Почувши її

пропозицію, він дуже зрадив і в одну мить, його вухка піднялися, щічки вкрилися рум'янцем, а очі почали блищати від радості.

Нагулявшись удосталь у лісі, Лілі запросила Бобрика до свого милого будиночку для того, щоб познайомити зі своєю родиною. Бобрик радо погодився, але запропонував перед цим зайти у крамницю за морквою і гостинцем для молодших братиків Лілі. Вони так і зробили. Коли Бобрик і Лілі прийшли з гостинцями – всі дуже зраділи. Їм сподобався Бобрик, адже він був дуже веселим і дружелюбним. Найменшому братикові Лілі – Кролі, найбільше сподобався Бобрик, і тому він одразу повів його у свою кімнату, щоб показати свої іграшки.

Закінчився цей візит тим, що всі великою і дружньою компанією сиділи у вітальні, пили чай та обговорювали свої враження від цієї зустрічі. З того дня і до сьогодні, кролик Бобрик вже ніколи не сумував більше, адже тепер у нього з'явилась подруга Лілі та її велика дружня родина. Шукайте справжніх друзів. Вони не дозволять вам сумувати.

Зазначимо, що порівнюючи ці казки з авторською казкою, ми можемо помітити схожість тематики та основних думок [5, с. 125].

З 10 придуманих слів вибирається одне, яке найбільше подобається, щоб воно стало або темою, або героєм казки.

Наприклад, із слів казки «Всі добрі люди-одна сім'я»: вчителька, мати, горе, сльози, сім'я, діти, люди, бабуся, клас, додому; учасники групи самостійно обирають слово для назви теми або головного героя казки [5, с. 126]. Тренер пропонує зачин казки («Жили-були...», «Одного разу,,,,» тощо). Зачини у казок В. Сухомлинського менш казкові, вони буденні та зрозумілі, тому це наближує їх до реальних життєвих ситуацій і дають змогу більш повніше розкритися учасникам терапевтичної групи. Наприклад, «В одного чоловіка були три рідні дочки й четверта нерідна», «Третьюкласник Вітя зібрався до школи», «У бабусі дві онучки» тощо.

Переписування чи дописування

Використовується тоді, коли людині чимось не подобається сюжет, ситуація чи кінець, поворот подій. Це діагностичний прояв, бо як правило не подобається те, що вказує на невирішену проблему. Для цього можна використати будь-яку казку В. Сухомлинського морально-етичного плану і запропонувати дописати чи переписати кінцівку.

Постановка казок: інсценування, драматизація, пантоміма; акторське програвання та програвання через ляльки

Необхідно згадати улюблену казку, потім епізоди до неї (позитивні: радість тощо; та негативні: страх, тривога), намалювати ілюстрацію; далі слід розказати про казку та ілюстрації до неї, а також розіграти епізоди.

Алгоритм постановки вистави по казкам В. Сухомлинського:

- сценарій по казці; складання списку дійових осіб;
- призначення виконавців;
- оформлення сцени та підготовка глядацької аудиторії;
- назва і оголошення вистави;
- власне вистава;
- обговорення; вихід з казки.

Оскільки за умови правильного добору казок з творчої спадщини В. Сухомлинського можна «пропрацювати» різні емоції учасників психотерапевтичної групи (гнів, радість, сум, захоплення тощо), то робота з

казками допомагає сформувати певне позитивне уявлення ідеального образу особистості. Учасник групи обурюється, коли з героями чинять несправедливо, переживає, чи впорається герой із завданням, радіє з щасливого фіналу казки. Таким чином, людина замислюється над питанням добра і зла, обирає для себе шлях для подальшого життя. За допомогою казкового надбання великого педагога формується емпатія. Казкотерапія дає можливість розкрити власний творчий потенціал, емоційно-вольову сферу. Це допомагає підвищити самооцінку та запобігти виникненню багатьох внутрішньо особистісних конфліктів. За допомогою казки створюється психологічний комфорт та позитивний клімат. У таких умовах людина почуває себе в безпеці, знижується її рівень конфліктності, що дає змогу порозумітися з оточуючими.

Позитивним наслідком самовираження людини за допомогою казкотерапії є підвищення рівня адаптації та соціалізація. Існує значна кількість методів роботи з казкою. У своїй практичній роботі ми широко використовуємо поєднання методів розповіді казки та складання казок. Робота в такій формі дає змогу краще взаємодіяти з учасниками групи, обмінюватися справжніми емоціями та бачити безпосередню реакцію людини. Розповідь казки має терапевтичну дію, а самостійне складання казки (складання окремої казки, складання казки на задану тематику, продовження казки) дає змогу виявити спонтанні емоційні прояви, які зазвичай непомітні в поведінці людини, але водночас є в ній, а також з'ясувати, що насправді тривожить учасника, про що він думає і що, можливо, приховує.

Отже, казкотерапевтичне заняття з підбором казок В. Сухомлинського дає змогу людині створити картину світу і зрозуміти її. Працюючи з казками, учасники групи збагачуються емоційно, розрізняють добро і зло, вчать емпатії та розуміння як оточення, так і себе. За допомогою казки в уявленні людини можна закріпити позитивні зразки соціальної поведінки. Проте для досягнення вагомих результатів бажано використовувати всі методи казкотерапії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вачков И. В. Сказкотерапия: Развитие самосознания через психологическую сказку / И. В. Вачков – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Ось-89, 2007. – 144 с.
2. Гнездилов А. В. Авторская сказкотерапия. Дым старинного камина (сказки доктора Балю). / А. В. Гнездилов. – СПб. : Речь, 2002. – 292 с.
3. Зинкевич-Евстигнеев Т. Д. Практикум по сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. – СПб. : ООО «Речь» – 310 с.
4. Погостова Н. М. Цветовой игротренинг / Н. М. Погостова – М. : Речь, 2007. – 152 с.
5. Сухомлинський В. О. Я розповім вам казку... Філософія для дітей / Василь Олександрович Сухомлинський; // [уклад. Сухомлинська О. В.] – Х. : ВД «Школа», 2016. – 576 с.

svetlaya.uk@gmail.com

Рецензент: д. пед. н., проф. Сейко Н. А.